ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ТА БЕЗПЕКА 12.10.2026 | Микола Капітоненко

Коли «чорні лебеді» почали летіти в інший бік

Київ продемонстрував емоції замість критичної переоцінки стратегії. Що може врятувати Україну від вічної війни на виснаження?

Те, що розмова про мир з Росією не буде простою, реалістам було зрозуміло ще у 2014 році, оптимісти почали це усвідомлювати приблизно на другий рік повномасштабного вторгнення. Невідомо достеменно, що з цього приводу думають ідеалісти, особливо в українській владі, яким традиційно роками вже бракує здатності прагматично оцінювати світ навколо України.

Брак реалістичних оцінок став характерною ознакою процесу ухвалення зовнішньополітичних рішень в Києві. Безпекова стратегія до 2022 року і після будувалася на надмірному сподіванні на членство України в НАТО та ЄС, яке ось-ось станеться; необмежену у часі підтримку партнерів, яких чомусь називали «союзниками»; недооцінці стійкості російської економіки та політичної системи; та вірі у різноманітних «чорних лебедів» на користь України. Ідеалістичні плани на кшталт «Формули миру» чи «Плану перемоги», схоже, не тільки відігравали роль моральної підтримки для суспільства, але й в цілому відповідали оцінці ситуації їхніми авторами. Коли ж «чорні лебеді» від президента Трампа почали летіти в інший бік, Київ продемонстрував розпач та емоції замість критичної переоцінки стратегії.

Тим важче сьогодні розпочинати чи продовжувати дискусії про можливі контури миру або перемир'я з Росією. Бо за фасадом розмов про мирні переговори, якими начебто завершуються всі війни, криється страх того, що це буде розмова про умови й формат поразки. Перебіг війни в її нинішньому вигляді, як і її перспективи, не дають підстав сприймати розмови про мир як обговорення деталей перемоги. Що робить ці розмови непростими для всіх.

Категоричність заяв на

Але вони, безумовно, потрібні. Міжнародна політика – це не казка про чарівний світ, у

кшталт того, що з Росією в принципі не можна ні про що домовлятися, емоційно зрозуміла, але стратегічно прирікає Україну на вічну війну

якому якщо не згадувати імені злодія, можна врятуватись. Натомість це прагматична гра, у якій доля держав залежить від їхньої здатності не тільки перемагати, але й мінімізувати програші. Фіксація збитків, винесення уроків, отримання максимуму можливого в кожній ситуації збільшують шанси на виживання та історичний успіх.

Через емоційну чутливість та політичну ціну в Україні тема миру з Росією вже давно перетворилася на нашарування міфів, маніпуляцій та звинувачень. Категоричність заяв на кшталт того, що з Росією в принципі не можна ні про що домовлятися, емоційно зрозуміла, але стратегічно прирікає Україну на вічну війну з мізерними шансами перемогти, але значними шансами бути зруйнованою.

Проте й сприймати домовленість з Росією як гарантію тривалого миру не варто. Навіть якщо російське керівництво дотримуватиметься договорів, то лише тих, які вважатиме прийнятними – або тих, ціна за порушення яких є надто високою. Договір з Україною, який відповідав би поточним інтересам Москви повною мірою, вона не стала б порушувати, але такого договору Київ не підпише. Мова не йде про чорно-білий вибір між війною без кінця та безумовним миром. Скоріше, це серединне компромісне рішення, яке до певної міри врахує інтереси сторін. Якість дипломатії, підготовки до переговорів та самого процесу визначить ступінь повноти такого врахування, але не стане панацеєю. Зупинка війни автоматично не переводить Україну у стан, в якому Росія більше не вважається загрозою.

Якщо сприймати мир не в координатах капітуляції, роззброєння або забуття стратегічних реалій, то постає основне питання: якими є прийнятні та неприйнятні для України умови такої угоди?

Тут оцінки можуть суттєво розходитись, бо воювати можна і до розпаду Росії, і до вступу в НАТО, і до повернення окупованих територій – і це будуть зовсім різні війни. Дискусія про те, що таке «перемога», так і не була розгорнута в українському суспільстві, політиці чи експертному середовищі за роки війни. Але одна із інтерпретацій перемоги – це мир, який створює перспективи не гірші за довоєнні. Мир буде кращим для України, якщо ширші можливості він створить.

Збереження морської

До базової з них належить можливість зберегти державність та шанси на розвиток з

торгівлі або вихід на ринки Європи мають бути максимально захищеними, пріоритетними інтересами. Як і можливість в майбутньому вступити до ЄС.

огляду на драматичне скорочення демографічного та економічного потенціалу, спричинене війною. Якщо говорити про потенціал, то Україна вже не буде тією, якою була до 2022 року. Побудова нової економічної моделі, яка враховуватиме нові географічні та суспільні реалії, стане питанням виживання. А тому збереження морської торгівлі або вихід на ринки Європи мають бути максимально захищеними, пріоритетними інтересами. Як і можливість в майбутньому вступити до ЄС.

З цим пов'язана й здатність захищати себе. Економічна слабкість суттєво обмежить можливості для «внутрішнього балансування», тобто стримування Росії за рахунок суттєвого збільшення оборонних витрат. Залізних зовнішніх гарантій безпеки теж ніхто не дасть. І питання не лише у членстві в НАТО. Справа в тому, що великі держави в сучасному світі більше прагнуть уникати безпекових зобов'язань і пов'язаних з ними ризиків. Запевнення у підтримці та щось на кшталт «безпекових угод» ми можемо отримати, але реальні гарантії – ні. За цих умов до життєздатної економіки додається й інша важлива вимога: свобода безпекової співпраці із партнерами. Росію вона не повинна лякати, бо про членство в НАТО не йдеться. А от підстави дбати про своє виживання Україна має абсолютні. І важливо зберегти за собою свободу розвивати власні оборонні можливості й посилювати їх за допомогою партнерів – навіть якщо формальні альянси залишаться недосяжними.

Важливо зберегти за собою свободу розвивати власні оборонні можливості та демократію

Важливо також зберегти демократію. Цю вимогу навряд чи можна прописати у мирній угоді з Росією, але цей пріоритет потрібно тримати у фокусі. Розвинені інститути, демократичні процедури, громадянські свободи та, зрештою, європейські цінності мають бути не гаслами, а змістом державної політики. Зруйнованій війною країні з очікуваними глибокими фінансовими проблемами побудувати демократію буде надзвичайно важко, але без цього шанси на збереження й захист державності в наступному історичному циклі суттєво скоротяться.

Навіть якщо вважати війну з Росією вічною, перерви в ній цілком

можуть бути. Звичайно, мир, що сприймається сторонами як підготовка до наступної війни, найвірогідніше, нею й стане – але і в цій ситуації є простір для прагматичних рішень. В цьому сенсі досвід Мінських угод є і повчальним, і недостатньо глибоко дослідженим.

Можна, звичайно, маргіналізувати будь-які розмови про домовленості з Росією. Але тоді не варто обурюватися тому, що з нею домовлятиметься хтось інший. Рішення Трампа послабити антиросійські санкції може призвести до послаблення режиму, на який українська дипломатія робила так багато ставок. В перспективі це створить значно гірші для нас умови переговорів з Кремлем у майбутньому.

Це також поверне нас до питання ціни, що постійно зростає. Україна платить за цю війну найвищу ціну, стаючи дедалі більш вразливою та залежною. Можна сподіватись на те, що тренд цей зміниться, але такі сподівання навряд чи є надійною основою стратегії. Є теорія, що найменшими шанси на відновлення війни стають після рішучої перемоги однієї із сторін. Але шанси на реалізацію сценарію рішучої перемоги України наразі не є значними.

Звісно, список українських пріоритетів, вимог та червоних ліній не перетвориться на угоду автоматично. Росія керується своїми міркуваннями та оцінками, й навряд чи готова вести змістовні переговори зараз. Ця обставина, однак, не знімає питання, що стосується власне українських прагнень у цій війні.

Микола Капітоненко
Київ

Кандидат політичних наук Микола Капітоненко (Mykola Kapitonenko) – доцент Інституту міжнародних відносин Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, директор Центру досліджень міжнародних відносин. Член Громадської ради при Комітеті з міжнародних відносин Верховної Ради України. Редактор журналу *UA: Ukraine Analytica*, автор понад 70 наукових статей. Основна сфера інтересів – міжнародні конфлікти та зовнішня політика України.

